

Hrsg. Ullrich Junker

**Gedenkstein für Carl Hauptmann
Nagrobek Carla Hauptmanna**

Der Leitung des Gerhart und Carl Hauptmann – Museums in Schreiberhau gilt mein Dank für die alte Fotodokumentation.

Szczególne podziękowania kieruję do Kierownictwa Muzeum Carla i Gerharta Hauptmannów w Szklarskiej Porębie za udostępnienie starych fotografii.

**© im Dezember 2020
Ullrich Junker
Mörikestr. 16
D 88285 Bodnegg**

Vorwort

Diesen Text widme ich meinem Freund Dr. Przemysław Wiater, der am 17.11.2020 infolge des grassierenden Corona-Virus aus unserer Mitte abberufen wurde.

Carl Hauptmanns Grabmal stand rechts oberhalb der Preussler-Kapelle an der Mauer. Dieses imposante Keramikmonument wurde von seinem Freund, dem berühmten Breslauer Architekten Hans Poelzig (1869-1936) entworfen und von dessen Frau Marlene Poelzig (1895-1985) in der Badischen Porzellanfabrik Mannheim in den Jahren 1924-1925 ausgeführt. Erstmals schlugen minderjährige Einwohner von Szklarska Poręba gegen Ende der 1960er Jahre dessen obere Hälfte ab. Später wurde es zu Beginn der 1980er Jahre von unbekannten Tätern nahezu restlos zertrümmert.

Durch Initiative von Dr. Przemysław Wiater und auf Anweisung des Wojewodchaftskonservators von Jelenia Góra wurde das Grabmal Carl Hauptmanns 1982-1983 von der Außenstelle Toruń/Thorn der Staatlichen Denkmalpflegebehörde rekonstruiert und ist gegenwärtig auf dem Areal des Carl- und Gerhart-Hauptmann-Hauses in Szklarska Poręba / Schreiberhau aufgestellt. Auf dem Friedhof wurde in der Mitte der 80er Jahre an seiner Stelle eine rechtwinklige Granitplatte mit polnisch- und deutschsprachiger Inschrift angebracht, die der partiellen Beschädigung ebenfalls nicht entging.

Mein Dank gilt ganz besonders Frau Grazyna Prawda für die polnische Übersetzung.

Im Dezember 2020

Ullrich Junker

Przedmowa

Tekst ten dedykuję mojemu przyjacielowi dr. Przemysławowi Wiaterowi, który 17 listopada 2020 roku odszedł od nas wskutek grasującego koronawirusa.

Nagrobek Carla Hauptmanna stał wcześniej po prawej stronie nad kaplicą nagrobną Preusslerów przy murze. Ten imponujący monument z majoliki zaprojektowali - przyjaciel Hauptmanna, sławny wrocławski architekt Hans Poelzig (1869-1936) oraz jego żona Marlene Poelzig (1895-1985), a wykonany został w Badeńskiej Fabryce Porcelany w Mannheim w latach 1924-25. Najpierw w końcu lat 60. młodociani mieszkańcy Szklarskiej Poręby zniszczyli górną część nagrobka, a następnie na początku lat 80. nieznani sprawcy prawie doszczętnie go rozbili.

Z inicjatywy dr. Przemysława Wiatera i na polecenie Wojewódzkiego Konserwatora Jeleniej Góry nagrobek Carla Hauptmanna zrekonstruował Oddział Państwowej Ochrony Zabytków w Toruniu w latach 1982-83. Obecnie znajduje się on na terenie Domu Carla i Gerharta Hauptmannów w Szklarskiej Porębie. Na cmentarzu umieszczono w tym miejscu w połowie lat 80. prostokątną płytę granitową z inskrypcją w języku polskim i niemieckim, która także została częściowo zniszczona.

Szczególne podziękowania kieruję do pani Grażyny Prawdy za tłumaczenie na język polski.

Grudzień 2020

Ullrich Junker

Gedenkstein für Carl Hauptmann.

Auf dem Dorffriedhof in Unter-Schreiberhau, inmitten der Welt seiner Gestalten und großen Pläne, ruht der Dichter Carl Hauptmann, dessen Geburtstag in den Mai fällt. Sein Freund Hans Poelzig, der große Monumental-Künstler unter den Architekten der Gegenwart, hat ihm hier einen eigenartigen Gedenkstein errichtet, einen Majolikablock, um den Flammen lodern. Aus den Flammen erhebt sich ein Vogel. Das Wesen Carl Hauptmanns, dieses ewig in innerlichem Feuer brennenden Künstlers, konnte wohl nicht schöner versinnbildlicht werden. Außerdem greift Poelzig in seinem Sinnbild zwei der schönsten Erzählungen von Carl Hauptmann auf, nämlich aus dem „Rübezahlbuch“ die wundervolle Schilderung, wie die alte Mutter Gottwald über dem Singen des Jubiläevogels das Sterben vergißt, und aus dem Novellenbuch „Schicksal“ die tief ergreifende Erzählung „Der Südevogel“. Auf dem Grabstein stehen die Worte, die Carl Hauptmann einst nach einer alten Volksweise aufschrieb und in seinem „Tagebuch“ als Grabspruch bezeichnete:

Wohl unter den Röslein, wohl unter dem Klee,
Darunter verderb! ich nimmermehr' !
Denn jede Träne, die dem Auge entquillt,
Macht, daß mein Sarg mit Blute sich füllt.
Doch jedesmal, wenn du fröhlich bist,
Mein Sarg voll duftender Rosen ist.
(Bergstadt, Maiheft 1925)

Kamień pamiątkowy dla Carla Hauptmanna

Na wiejskim cmentarzu w Szklarskiej Porębie Dolnej, w świecie stworzonym przez jego postacie i jego wielkie plany, spoczywa pisarz Carl Hauptmann, którego rocznica urodzin przypada w maju. Jego przyjaciel Hans Poelzig, wielki projektant wśród współczesnych architektów, stworzył tu dla niego osobliwy pomnik, blok z majoliki, okalany płomieniami. Z płomieni tych wzbija się ptak. Pięknie nie dało się oddać istoty osobowości Carla Hauptmanna, artysty płonącego wiecznym ogniem wewnętrznym. Poelzig zawarł w tym dwa najpiękniejsze opowiadania Carla Hauptmanna, mianowicie cudowny opis starej matki Gottwaldowej z „Księgi Ducha Gór”, która przez ptasi trel zapomina umrzeć, oraz głęboko poruszające opowiadanie „Południowy ptak” ze zbioru nowel „Losy”. Na nagrobku widnieją słowa, które skreślił w swym „Dzienniku” Carl Hauptmann w stylu dawnej ludowej poezji, określając je inskrypcją nagrobną:

Ani pod różyczką, ani pod koniczynką,
Nigdy nie zwiędnę!
Bo każda łza uroniona,
Sprawi, że ma trumna wypełni się krwią.
I za każdym razem, kiedy jesteś radosny,
Mą trumnę wypełnia różana woń.
(Bergstadt, wyd. majowe 1925)

Denkmal für Carl Hauptmann auf dem ev. Friedhof
in Nieder-Schreiberhau (vor der Zerstörung)
Nagrobek Carla Hauptmanna na cmentarzu ewangelickim w
Szklarskiej Porębie Średniej (przed zniszczeniem)
Foto: Muzeum Dom Carla i Gerharta Hauptmannów

Denkmal für Carl Hauptmann auf dem ev. Friedhof
in Nieder-Schreiberhau (vor der Zerstörung)
Nagrobek Carla Hauptmanna na cmentarzu ewangelickim
w Szklarskiej Porębie Średniej (przed zniszczeniem)
Foto: Muzeum Dom Carla i Gerharta Hauptmannów

Zerstörtes Denkmal / Zniszczony nagrobek
Foto: Muzeum Dom Carla i Gerharta Hauptmannów

Zerstörtes Denkmal / Zniszczony nagrobek
Foto: Muzeum Dom Carla i Gerharta Hauptmannów

Restaurierung in Toruń/Thorn
 Odrestaurowanie w Toruniu

Restaurierung in Toruń/Thorn
Odrestaurowanie w Toruniu

Foto: Ullrich Junker

wiedererstelltes Denkmal
jetzt am Carl- u. Gerhart-Hauptmann-Haus
zrekonstruowany pomnik-nagrobek
obecnie przy Domu Carla i Gerharta Hauptmannów
(Museum in Schreiberhau) / (muzeum w Szklarskiej Porębie)

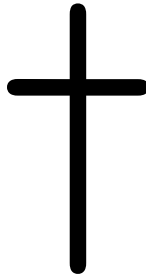

Foto: Karsten Riemann

Neue Grabplatte für Carl Hauptmann
auf dem Friedhof in Nieder-Schreiberhau
nowa płyta nagrobna Carla Hauptmanna
na cmentarzu w Szklarskiej Porębie Dolnej

CARL HAUPTMANN

UR. (GEB.) 11.V.1858 ZM. (GEST.) 4.II. 1921

WYBITNY NIEMIECKI PISARZ, POETA
I DRAMATURG. MIŁOŚNIK I ZNAWCA
LITERATURY POLSKIEJ.
AUTOR LITERACKIEGO PRZEKŁADU POWIEŚCI
WŁADYSŁAWA REYMONTA „CHŁOPI”

BEDEUTENDER, DEUTSCHER SCHRIFTSTELLER,
DICHTER UND DRAMATURG. LIEBHABER UND
KENNER DER POLNISCHEN LITERATUR – AUTOR
DER LITERARISCHEN ÜBERSETZUNG
DES ROMANS VON WŁADYSŁAW REYMONT
„DIE BAUERN“